

Çaminho do Noroeste, naše cesta.

Podél Atlantiku ke Svatému Jakobovi

Moje vlastní nevědomost byla do roku 1998 neuvěřitelná. Název Santiago de Compostela jsem předtím nikdy neslyšel, o putování ke hrobu Svatého Jakuba také ne. Natož pak kde toto místo přesně leží. Bolševická izolace naší generace od okolního světa byla velice účinná. Jak může každý doložit z vlastních zkušeností najednou se z ničeho nic dostanete do víru událostí a než se nadějete, nachodíte po svatojakubských cestách španělské Galicie či podél portugalského Atlantiku téměř 500 km. Dokonce vás mnozí považují

přímo za experta na poutě do Santiaga. Portugalsko-galicijská trasa 2010 má kořeny nejen ve třech předchozích putováních francouzskou cestou, ale i ve fotbalovém MS v Portugalsku 2004 a rozvoji nízkonákladové letecké dopravy posledních let.

Je sedmého dubna 2010 po desáté hodině dopolední a naše sedmička Jitka, Iva, Ilona, Helena, Irena, pater Jaroslav a já si dává na záda batohy na konečné zastávce příměstského vlaku v Povia de Varzim. U nás zvoleného kilometru 0 začínáme dvousetkilometrovou pouť na sever. Za Svatým Jakobem Svatojakubskou cestou *Caminho Português da Costa*, portugalskou cestou podél pobřeží. Z Padrónu do Santiaga nás čeká i úsek po přímých stopách učedníků Anatasia a Teodora.

Svatý Jakob Starší poutník a rytíř

Zebedeovi synové, apoštolové Svatý Jakob Starší a Svatý Jan patřili mezi nejbližší Ježíšovy učedníky. Jakob nosil pro vznětlivou povahu přezdívku Syn Hromu. Po Ježíšově smrti šířil evangelium na Iberijském poloostrově a dostal se až k ústí řeky Ulla v blízkosti dnešního městečka Padrón. 20 km jižně od dnešního hlavního města Galicie Santiago de Compostela. Tehdy se Padrón jmenoval Iria Flavia a byl významným římským přístavem.

Na příkaz tehdejšího vládce Heroda Agripy byl Jakob jako první z Ježíšových učedníků po návratu do Palestiny v roce 44 po Kristu popraven. Po Jakobově smrti přepravili tělo jeho žáci Atanasius a Teodor až do přístavu Padrón. Nad kameným kulem nábřeží říčky Sar, která městem protéká a kde byla loďka s ostatky světce po přistání uvázaná stojí dnes kostel nesoucí Jakobovo jméno. Na volném prostranství je také vystavena replika dobového dřevěného

trakaře, na kterém prý učedníci tělo převáželi. Motiv lodi s Jakobovým tělem a učedníky je dnes součástí znaku města Padrón. Učedníci

tělo odvezli a pohřbili asi dvacet kilometrů na sever v lese. Nad hrobem vztyčili oltář na mramorovém oblouku. Místo hrobu bylo pod trestem smrti zakázáno navštěvovat a tak upadlo do zapomnění. Druhá legenda vypráví, že po přistání loďky s tělem apoštola požádali učedníci královnu Lupu o svolení pohřbit svého přítele a učitele. Tehdy byla Iria Flavia nejen přístav ale i středisko lidu hradištní kultury (*cultura castreja*), kterému vládla královna Lupa. Královna ukázala na kopec a řekla: „Jděte ke kopci a tam najdete dva osly. Zapřáhněte je do tohoto vozu a pohřbete tělo vašeho učitele a přítele tam, kde se

Santiago matamoros, socha v kostele Sv. Jakuba v Padronu.

vám zlíbí“. Lupa ale věděla, že najdou místo dvou mírných oslů dva divoké býky a navíc na uředníky zaútočí drak. Ti ale udělali znamení kříže, drak zmizel a z divokých býků se stali poslušní oslů. To královnu přesvědčilo o Božím poslání Atanasia a Teodora. Uředníci poté Jakuba pohřbili v místě, kde se oslové s povozem sami zastavili. Roku 813 začal poustevník Pelayo pozorovat třpytící se světlo a zaslechl zpívání oslavných ód což sdělil biskupovi Teodomirovi z Irie Flavie. Po vysekání křovin objevili ostatky tří osob. Apoštola Jakuba a jeho dvou žáků Atanasia a Teodora. Důkazem byl nápis vyrytý v náhrobním kameni. Biskup informoval asturského křesťanského krále Alfonse II (791-842), který se dostavil na místo objevu a prohlásil Svatého Jakuba patronem království. Postavili svatostánek, ze kterého postupně vyrůstala nynější katedrála. Od okamžiku objevení hrobu se místo stává cílem poutnictví celého evropského světadílu. Svatojakubská cesta začíná využívat staré římské silnice a spojovat různá místa Pyrenejského poloostrova. Pro potřeby poutníků se budují ubytovací zařízení, nemocnice a hřbitovy, staví se mosty, kostely, kláštery. Vznikají obrazy a sochy se Svatým Jakubem poutníkem či rytířem. Proč Svatý Jakub rytíř ? Legenda nazvaná „Vůle Svatého Jakuba“ vypráví o bitvě u Clavija v blízkosti Logroña. Asturský král Ramiro I. (842 – 850) tam s pomocí rytíře na bílém koni porazil muslimského cordobského emíra Abduráhmana II. (822-852). Rytířem nebyl nikdo jiný než Svatý Jakub. Tak se zrodil Svatý Jakub rytíř. Santiago matamoros, bijec muslimů. Ve 14. století začíná hluboký úpadek putování způsobený řádním moru, válkami v Evropě a neustálými občanskými válkami na pyrenejském poloostrově. Poutě sice trvají dále, ale jsou pouze místní záležitostí nebo výrazem uklidnění situace v okolí cesty. Asi od roku 1600 jsou

ostatky ukryty před drancováním téměř na 300 let. Roku 1878 vydává papež Lev XIII. bulu potvrzující pravost ostatků Svatého Jakuba. Tento fakt spolu s odkrytím hrobu biskupa Teodomira roku 1949 znovu oživil zájem o Svatojakubské putování. V sedmdesátých letech dvacátého století začíná putování vzkvétat díky podpoře úřadů a návštěvám Santiaga papežem Janem Pavlem II. Začátky jsou velmi skromné. Roku 1970 bylo zaregistrováno 68 poutníků, 1989 5760. Nástup svobody ve značné části Evropy po roce 1989 a rozkvět Evropské unie se odrazil i na prudkém nárůstu počtu poutníků. Roku 2000 putovalo 50 tis. a 2007 již 114 tisíc poutníků. Svatojakubská cesta byla v roce 1993 zapsána do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Symboly putování

Svatojakubských cest je velké množství a vycházejí z rozličných míst nejen v Evropě. S vlastním putováním jsou spojeny i některé nezbytné symboly. Nejznámějším symbolem poutníků, kteří putují do Santiaga de Compostela je Svatojakubská mušle. Pochází z legendy o portugalském rytíři na koni, který stál poblíž přístaviště odvažující ostatky Svatého Jakuba do dnešního Španělska. Když jeho kůň uviděl zvláštní třpyt dopadající z hvězd na apoštola, vyděsil se a skočil do vody. S sebou však strhl i rytíře. Rytíř byl zachráněn a vytažen na palubu lodi. Celé jeho tělo bylo pokryto mušlemi. Motivy mušle se hojně vyskytují ve výzdobách kostelů zasvěcených Svatému Jakubovi Staršímu ve všech možných provedeních a kombinacích. Mušle jsou vděčným materiálem pro různá, ve své velké většině hrůzostrašná, provedení upomínkových předmětů. Každý poutník si obstará na začátku cesty poutnický pas, La credencial. Cestou si do prázdných políček dává razítka v ubytovnách pro poutníky, zastávkách v kostelech, restauracích nebo památných místech. Na konci cesty pak

dostane v poutnické kanceláři nedaleko katedrály něco jako diplom nazvaný La Compostela s latinským textem, kde je vepsáno jeho jméno. Dnes jej získají poutníci, kteří ujdou minimálně 100 posledních kilometrů pěšky, 200 na kole nebo na koni. V minulosti bývala pouť k apoštolově hrobu nařizována jako pokání nebo trest, což se rovnalo více méně rozsudku smrti. Čím ale doložit, že nařizené bylo i vykonáno? Zpočátku to byly různé předměty, které bylo možné získat pouze v Santiagu. Je snadné si domyslet, že se tato „potvrzení“ často falšovala. Mnohem účinnější ale bylo vydávat dokument, který se falšoval obtížněji, La Compostela, Tato potvrzení, „*cartas probatorias*“, se začínají objevovat od 13. století. Dnes máte v poutnickém pase mimo jiné natištěno, že „*vykonaná pouť je počínem víry, sportovního výkonu a kulturního prožitku*“.

Která cesta ke Svatému Jakubovi je ta nejpravověrnější ?

Na pouť ke hrobu Svatého Jakuba se můžete vydat z kteréhokoliv místa na světě, což mnozí poutníci také činí. Která z cest je ta pravá ? Ta, na kterou se vydáte. Přesto ale existují cesty historicky nejpoužívanější. Vedou převážně z území dnešní Francie, Španělska nebo Portugalska. Poutníci z Anglie přistávali ve městě A Coruña a dále pokračovali cestou anglickou (Camino Ingles), z Portugalska cestou Portugalskou (Camino Portugues), z jihu Španělska cestou Camino de La Plata. Nejznámější je francouzská cesta, neboť Francouzi byli víceméně zakladatelé putování v době, kdy území dnešního Španělska a Portugalska patřila muslimským panovníkům s výjimkou severních oblastí. Však také muslimani na poutníky často číhali, přepadali je a prodávali do otroctví. Proto byl založen r. 1170 leonským králem Ferdinandem II. Řád svatojakubských rytířů či přesněji Řád Svatého Jakuba z Compostely chránící poutníky.

Současným velmistrem řádu je španělský král Juan Carlos I. Má 35 rytířů a 30 noviců, kteří musejí být urozeného původu až ke všem svým prarodičům, musejí být katolíci a nesmí být z nekřesťanských předků. Rytíři nosí bílý oděv s červeným řádovým křížem. Od roku 1316 existuje i samostatná Portugalská větve, zvaná Řád Svatého Jakuba s mečem.

Svatojakubské cesty často kopírují staré římské silnice, jejichž zbytky lze ještě dnes obdivovat. I část naší portugalské cesty vedla po starobylé „římské dálnici XIX“. Atlantická římská silnice XIX asi 500 km dlouhá spojovala města Braga (Bracara Augusta) v Portugalsku s dnešními galicijskými městy Lugo (Lucus Augusti) a Astorga (Astúrica Augusta). Cesta byla otevřena roku 11 před Kristem. Evropský projekt Vías Atlánticas oživuje tuto tradici od roku 2005 a tak se objevují vedle patníků s lasturou i patníčky s označením Via Romana XIX. Z hraničního města *Valença do Minho* tak můžete kráčet po stopách římských legionářů, obchodníků nebo úředníků. Oblastí, kterou Plinius Starší popisuje jako plnou zlata, stříbra, železa a oliva.

Kodex kalixtinský

Jak to v prvopočátcích svatojakubského poutnictví chodilo nám krásně popisuje dílo z 12. století Kodex kalixtinský (*Códex Calixtinus*). Dnešní legendy o přepravě těla Svatého Jakuba do Santiaga de Compostela, objevení hrobu roku 813, vznik Svatého Jakuba rytíře nebo pověst o Karlu Velikém a rytíři Rolandovi pocházejí ze čtvrté knihy *Pseudo Turpin* Kodexu kalixtinského (*Códex Calixtinus*). Vypráví se v ní mimo jiné, že se Svatý Jakub zjevil ve snu Karlu Velikému a pobízěl ho k tomu, aby osvobodil jeho hrob z rukou muslimů. Cestu k hrobu ukazovaly hvězdy. Kodex

kalixtinský známý také jako *Liber Sancti Iacobi* se přisuzuje papeži Kalixtu II. Jedná se o soubor materiálů sepsaných v různých údobích nezávisle na sobě. Skládá se z pěti knih. Kniha první, nejrozsáhlejší, shromažďuje části vztahující se k liturgii apoštola Svatého Jakuba. Přibližuje duchovní a praktické prvky pouti, je základem kodexu. Kniha druhá obsahuje 22 zázraků z různých oblastí Evropy ve vztahu k přímluvě apoštola Sv. Jakuba. Kniha třetí je nejkratší a popisuje

Motiv z Kodexu kalixtinského.

přepřevu těla Svatého Jakuba ze Svaté země do Galicie a vypráví o obyčejí prvních poutníků, kteří sbírali mořské lastury na galicijském pobřeží. Kniha čtvrtá, známá jako „Pseudo Turpin“ je připisována remešskému arcibiskupovi Turpinovi. Ve skutečnosti se jedná o dílo neznámého autora dvanáctého století. Kniha pátá „*Liber Peregrationis*“ je nejznámější ze všech. Tento „průvodce poutníka“ nás přenáší do putování ve 12. století s plnou věrohodností. V našem vyprávění si některé zážitky poutníka z 12. století připomeneme. Sloučení všech knih v jednu bylo dokončeno v roce 1139, Aymericem Picaudem, duchovním z Poitou. Jeho jméno se objevuje společně se jménem papeže Kalixta II. v „*Liber Sancti*

Iacobi“.

Z Prahy do Povia de Varzim

Jak jsme se vůbec na konečnou zastávku příměstského vlaku v Povia de Varzim, námi zvoleného kilometru 0 pouti, dostali? Moře působí na nás české suchozemce mocnou přitažlivou silou. Ještě k tomu kráčet podél pobřeží pravého Atlantiku ke Svatému Jakobovi z Portugalska nabízí neuvěřitelné množství zážitků. Myšlenka putovat do Santiaga z Porta je spojena s fotbalem. Uzářila na portugalském Euro 2004. Klání jsem tehdy prožíval jako průvodce „*adeptos checos*“, českých fanoušků. Dva dny volna mezi zápasy v blízkosti Porta posloužilo nejen k poznání zvláštností krajiny, kde se zrodilo ve 12. století portugalské království, ale i k návštěvě města Braga. Nějak mě napadlo zeptat se v tamním turistickém středisku zda nemají něco o portugalské svatojakubské cestě. A oni měli. Krásnou knížечku radost pohledět. Mapky, popisy, obrázky. Portugalských svatojakubských cest hned několik, ale jen jedna jediná vedla zemí zaslíbenou, několik desítek kilometrů podél pobřeží Atlantiku. Prostudováno, uloženo, neztraceno. Snad až někdy v budoucnu, až bude hotovo tohleto a zařízeno támhleto. Čas plynul, daleké Porto se ale začalo nenápadně přibližovat díky prudkému rozvoji nízkonákladových leteckých společností a cenám letenek, které sestoupily k možnostem kapsy poutníkovy. Najednou se v létě 2009 zeptal náš kunratický pater Jaroslav kdy že to půjdeme do Compostely? Údiv nad otázkou spustil v hlavě dlouho skládané myšlenky. Kudy jinudy než podél moře z jihu a pak přesně cestou Jakubových učedníků až na místo. S volnými termíny farářů je to stejně složité jako s cenami letenek ještě více. Úmysl byl rozšířen veřejně, ale kdo chtěl, musel zakoupit letenku na přesně stanovené letadlo a to ihned. Deset měsíců předem za cenu opravdu báječnou. Počet poutníků se

Sé do Porto (katedrála).

Nápisy výrobců nad střechami ukazují místa, kam je nezbytné vážit kroky návštěvníka. Mezitím je *Sé do Porto*, katedrála již otevřena a tak si u vstupu pořizujeme „*credencial del peregrino*“. Razítka budou připomínkou navštívených míst a poslouží jako důkaz k vydání La Compostely v Santiagu. První razítko je portská katedrála Bohužel Mše Svátá již byla, ale to nevadí. Budeme mít vlastní. Slečna, která prodává pohlednice a poutnické pasy na naší prosbu ochotně zvedá telefon a za chvíli již přichází za paterem kněz a pomáhá mu s přípravou. Dostáváme se tak do obvykle uzavřeného prostoru před několika schody k hlavnímu oltáři, kde pater

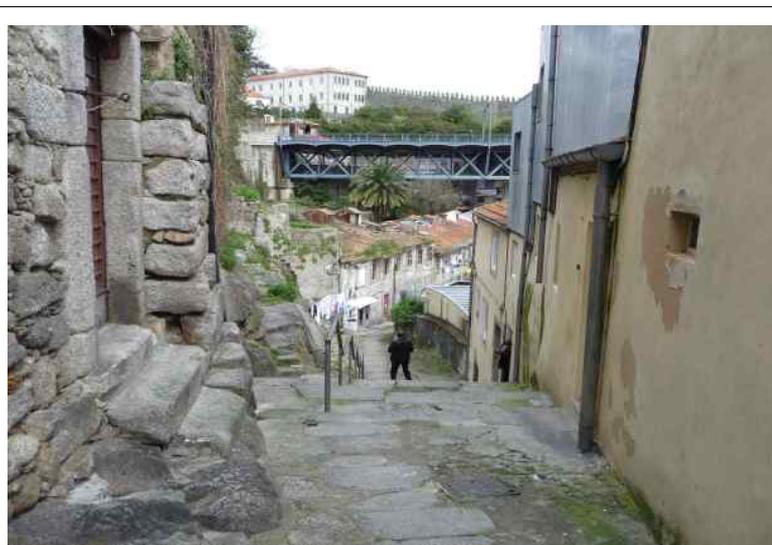
nakonec ustálil na sedmi, doba putování od 6. do 20. dubna roku 2010. Značení podle Klubu českých turistů tam neznají a portugalskou část bylo nutno prostudovat pomocí Google map. Naši pouť jsme zvolili sice místy kudy putovali zbožní portugalští králové či možná i poselstvo krále Jiřího z Poděbrad, ale jejich zkušenosti se použít nedaly. No a co nevíte z vašeho počítače se zeptáte, neboť místní samosprávy mají své internetové stránky a referenty pro rozvoj turistického ruchu. Několik e-mailů do městečka Esposende nám velmi pomohlo hlavně z počátku a ochota byla opravdu víc než milá.

Úvodní den, první úterý po Velikonocích jsme vstávali v Praze ve dvě ráno a tak ještě dopoledne přistáváme na letišti v Portu. Odtud pak za dva týdny zpět. Jenomže jsme tehdy ještě neznali podivné jméno islandské sopky, která mínila jinak. Samotné město Porto je rodu mužského a píše se portugalsky se členem O Porto, přístav. A tak se můžeme setkat často v textech zvláště anglických s názvem města Oporto, což je vlastně zkomolenina. Kdo si někdy koupil portské Royal Oporto, nyní ví, co to znamená. Díky fotbalovým zkušenostem se ve městě docela vyznám a tak najít zamluvené

ubytování proběhlo hladce. Nevěřili byste, co se dá stihnout při tak brzkém vstávání. Vystoupíte ještě dopoledne u radnice, prohlédnete slavný vstup do nádraží Sao Bento s výjevy z portugalských dějin. Sestavené na stěnách z „*azuelos*“, modrých kachlíků, se kterými se budeme na našem putování setkávat na každém kroku. K mohutné středověké portské katedrále přicházíme ještě za polední přestávky. Zavřeno. Nevadí, čas rychle uběhne pohledem na město, řeku Douro a na protější břeh. Zde se rozkládá Vila Nova de Gaia, plná sklepů s portským vínem.

Jaroslav začíná bohoslužbu v čase ještě ve velikonočním oktávu. No a já spolu s ostatními zpívám během mše v ohromném prostoru

Sestupujeme k řece Dourou podél (podle nás) romantického bydlení.

chrámu .*"Velikonoční oběti, aleluja, aleluja, pospěšme chválu zapěti, aleluja, aleluja"*. Pro nás zážitek ohromující, jaký však pro katedrálu nebo několik náhodně přítomných se nikdy nedozvíme. Ještě něco Euro do kasičky a ven do teplého portugalského odpoledne. Teď následuje zase něco světského. Sestupujeme k Douru po mohutném kamenném schodišti lemovaném pro nás, kteří uvnitř nebydlíme, romanickými domečky přilepenými ke skále nad řekou. Železný most Ludvíka 1., dílo jednoho ze žáků inženýra Eiffela nás vede do Vila Nova de Gaia. Odtud máme krásný pohled na město Porto prozřetelně zespoda. Jdeme do kopečka mezi sklepy s portským a názvy uliček nejsou podle velikanů historie, ale podle firem, vyrábějících světoznámý mok. Vcházíme ke sklepům firmy Croft. Ve vstupních prostorách nás čeká první kolo ochutnávky slavného moku. Následuje prohlídka sklepa s výkladem a mohutnými sudy zakončena další ochutnávkou. Obě bezplatně. Pak si ještě můžete podle nápojového lístku z rozsáhlého sortimentu s mnoha druhy a ročníky portského vybrat další ochutnávání za příznivý peníz. Dlouhý den pomalu končí. Ráno nás čeká přesun do Povoia de Varzim, města se 60 tisíci obyvatel, odkud začne naše dvousetkilometrové putování.

První nocleh je blízko Esposende

Je sedmého dubna 2010 po desáté hodině a naše sedmička Jitka, Iva, Ilona, Helena, Irena, pater Jaroslav a já si dávají na záda batohy na konečné zastávce příměstského vlaku v Povoia de Varzim. Můžeme se sice zeptat kudy kudy cestička k moři, ale není třeba. Vytahuji papír se seznamem ulic všech městeček, měst, vísek i samot podle map Googlu seřazené pěkně za sebou od Povoia de Varzim až po Valença do Minho. Jenom na ukázkou. *„Od nádraží ulicí Rua Dr. Meandru Rodrigues, pak rovně přes Praca do Almada, ulicí Mouzinho de*

Slavný rodák nás vede k moři.

Albuquerque rovně, atd., atd. Mají tady moc pěkný systém označení ulic. Vedle názvu je vždy obrázek příslušného zasloužilého Portugalce z modrých kachlíků, azuelos, a popisem, kdy žil a čím byl. Konečně jsme se proklíčovali k Atlantiku. Kráčíme po široké promenádě podél tmavě se lesknoucí vody a bělostnými hřebínky vln čechraných svěžím větrem. Dlouhá městská třída se stovkami apartmánů očekává květnové zahájení sezony. Jsme na konci města, ale nad písekem je na kůlech dřevěný chodník a tak pohodlně kráčíme aniž bychom se bořili do písku. Zleva moře, vpravo nízké domky bývalých rybářských vesniček nyní ve službách turistického ruchu. Kilometry zdárně ubíhají, procházíme městem Apúlia s větrnými mlýny a rozsáhlými plážemi. Po mostě přes řeku Cávado ve Fão se dostáváme na okraj Esposende, města s 35 tis. obyvatel. Dříve zde most nebyl a tak si poutníci museli nějak zajistit převoz. Tu podle rozhodnutí města Esposende z prosince 1640 měli právo zajišťovat „ve dne i v noci“ členové

náboženského společenství *Panny Marie od jezera* a tím získali úlevu na daních. Na konci mostu najednou poprvé spatřím žlutou šipku, značení svatojakubských cest. V samotném městě máme známost přímo na radnici. Pan José Costa, referent pro

turistický ruch projevil v době našeho cílého e-mailového dopisování přání nás osobně poznat. Protože měl číslo mého mobilu, věděl, kdy asi přijdeme a také v průběhu dne několikrát telefonoval. Cestou nám sice jel trochu naproti, ale nám se znelíbilo jít podél silnice a raději jsme putovali několik kilometrů po pláži těsně u moře. Tak jsme se samozřejmě minuli. Na radnici, jsme dorazili kolem páté odpoledne. Po krátké době přišel nejen pan Costa, ale i několik dalších jeho spolupracovníků. Asi dva měsíce před naším příjezdem bylo dokončeno obnovené značení svatojakubské cesty z jejich města. Proto se vždy velice zajímal, jak to že putujeme zrovna tak, jak putujeme. Ve vstupní hale jsme se vyfotografovali pod velkým goblémem s motivem krále Šebastiána. Sebastião I de Portugal (1554-1578) padl v bitvě u Alcácer v Maroku, kde bylo portugalské vojsko na hlavu poraženo marockým sultánem. Ale v lidovém pojetí pouze zmizel a objeví se s vojskem tehdy, až bude nejhůře. Něco jako král Artuš nebo náš Svatý Václav. Historicky sice bylo jeho jednání krajně nezodpovědné a způsobilo dynastickou krizi, ztrátu portugalské samostatnosti na šedesát let a hospodářský rozvrat, ale tak to u legend chodí. Ubytování jsme měli zajištěno „kousek“ od radnice asi 3 km pěšky. Poprvé a na cestě ještě několikrát jsme získali zkušenost,

Chodíček nad písekem, Atlantik a větrné mlýny.

Kdo by chodil po silnici, když tady je tolik místa.

co znamenají informace o vzdálenostech a časech od místních obyvatel. „Kousky“ a „chvilky“ znamenají kilometry nebo půlhodiny. Po nových žlutých šipkách jsme dorazili do prvního noclehu. Budova portugalského Červeného námořního kříže, *Cruz Vermelha Marinha*, slouží pro skromné ubytování v případě nouze nebo i pro poutníky. Několik postelí a sociální zařízení bohatě stačilo. Ráno při odchodu jsme přispěli dobrovolným poplatkem. Bylo domluveno, že večer za námi okolo deváté naši příznivci přijdou a uděláme si malou oslavu. Moji spolupoutníci po vykoupaní padli

Tak se vaří *queimada*.

na postele a o nějakém posezení nebylo u nich ani řeči. Na prostranství za ubytovnou jsem zůstal osamocen. Vládnu trochu portugalským jazykem a tak jsem jako zástupce "*peregrinos checos*", českých poutníků pomáhal připravovat a konzumovat tradiční

likér, zvaný *queimada*. V minulosti jsem se již rituálu přípravy likéru na svých putováních zúčastnil a tak jsem věděl o čem jde. Na kamenný zahradní stůl se rozložilo potřebné vybavení. Mísa na nožičkách asi třilitrového objemu, drobné kalíšky na popíjení hotového moku, míchačka a naběračka. Vše ze zdobené keramiky. Nejdříve se do mísy nasypalo asi 120 g cukru na litr lihu. Pak přišlo do směsi několik celých kávových zrn, nakrájený citron. Vše se přelilo ředěným lihem a zapálilo. Začal předepsaný rituál. Dvacet minut směs hoří občas se zamíchá za neustálého veršovaného přednesu starodávného zaříkávacího textu. Pamatuje keltské časy a je doplněn křesťanskými prvky. Samozřejmě obřadem odhánějí zlé duchové a pohromy. Tež se posiluje zdraví. Hlavně po dokončení. Horký likér plní kalíšky poprvé, podruhé a tak dále.

Zábava výborná, kupodivu konverzace v cizím jazyce stále kvalitnější. Inu když jsou ti zlé duchové pryč tak se mozek rozjasní. Samotný likér také není špatný. Asi po dvou hodinách se loučím, neboť i na moji maličkost působí únava po celodenním putování.

Do Viana do Castelo a k jelenům

Ráno snídáme v blízké hospůdce. "*V noci byla támhle v rohu nějaká skupina hulákajících pobudů a tak jsem se šla podívat na schody, jestli nám venku nezmlizely boty*" sdělovala jedna ze spolupoutnic. Je třeba vysvětlit, že po každém dni

putování se obuv poutníková nechává většinou mimo ubytovny, *albergue*, z důvodů nutnosti provětrání nelibých aromat. Řádně jsem tedy uvedl věci na pravou míru. Příprava a ochutnávka "*kejmády*" je zvyk starobylý a nanejvýš bohulibý a nelze jej provozovat potichu. Po žlutých šipkách procházíme portugalskými vesnicemi a venkovskou krajinou, kde je stále co k vidění. Jsme již několik asi dva kilometry vzdáleni od moře a v nadmořské výšce tak kolem sta metrů. Jelikož si můžeme přímo porovnat co to znamená nad mořem, jeví se kupodivu toto malé převýšení a cestou kopečky nahoru a dolů docela mohutně. V pozdním odpoledni po více než dvaceti kilometrech nás vítá Viana do Castelo, město s 90 tis. obyvateli. Viana leží mezi řekou Lima, mořem a vrchem Svaté Lucie s kostelem v byzantském slohu. Přecházíme ocelový most slavného francouzského inženýra Gustava Eiffella přes mohutné ústí řeky Lima. Dnes je dvoupatrový, neboť na vršek původní konstrukce železničního mostu přidělali silnici s chodníky. Vpravo teče mohutná Lima a vlevo již vidíte obří loď a zařízení přístavu. Na obojí se díváte hezky z vysoka. Včerejší skromné ubytování dnes stírá prostorná Pousada de Juventude dvoulůžkovými pokoji za velmi nízkou cenu. Pater Jaroslav se převléká do plavek a připojuje k několika koupajícím v řece Limě v prostoru k tomuto určeném. Město je živé museum s množstvím uliček, náměstíček a soch. V 15. století bylo významným střediskem rybolovu a pocházelo odtud mnoho lodí, námořníků a mořeplavců, kteří proslavili Portugalsko v době námořních objevů 15. a 16. století. Je centrem bohatého folkloru oblasti. Prohlídku města si nemůžeme ani po dnešních téměř 25 kilometrech ujít. Socha Viany, energické ženy, hledí do moře. V levé ruce drží baculatou plachetnici, karavelu, žezlem v pravé ruce vydává povel vpřed. Na hlavě má jako korunu kulatý

Socha Viany.

zámek, *castelo*. Nemůžeme vynechat katedrálu *Sé Catedral* z 15. století. V Portugalsku je *Sé* katedrál mnoho. *Sé* je zkratka slova *séde*, sídlo, nejčastěji biskupa. Jenomže je již krátce po uzavření, malý hlouček ale diskutuje s místním páterem a řádovou sestrou. Svoji portugalsčinou poprosím jménem českých poutníků do Santiaga, zda by nám ještě na chvilku neotevřeli. Kupodivu rozumějí a ochotně vyhoví. Rychlá prohlídka, místo zapálení svíček l

Koupání v Afife.

Euro do kasičky čímž se rozsvítí 10 žárovíček. Jako dík zazpíváme Vesel se nebes královno a srdečně se všichni rozloučíme. Ochota a přívětivost místních Portugalců nás provází po celé trase putování. Ráno se nám nechce procházet průmyslovou zónou a předměstím Viany a tak si z místního nádražíčka popojedeme několik zastávek. Jednokolejka spojující Portugalsko a Španělsko nás potom bude doprovázet až do cíle naší

cesty. Také se po ní budeme vracet zpátky do Porta. Malá zastávka ve vesničce Afife je jako někde na trati posázavského expresu. Ovšem bez moře. Několik set metrů cesty mezi loukami a jsme opět na pláži. Dnes máme před sebou

posledních 15 kilometrů po pobřeží. Nejdříve úsek po dřevěném chodníčku nad písek s trávou a poté podél moře. Střídá se písek s kamením. Sluníčko vydatně hřeje, musíme do moře. Voda je silně osvěžující, ale koupat se již dá a tak si to hezky užíváme. Pak se již cesta několik destítek metrů vzdálí od pobřeží, které střídá nízké skály s písek a nelze kráčet přímo po pláži. Přicházíme na dohled města Caminha. Má strategickou polohu a dříve bylo důležitým kontrolním místem obchodu s kovy, který byl prováděn na lodích po řece Minho. Koncem 11. století je na ostrůvku v ústí řeky Minho vybudovaná pevnost. Díky zeměpisné poloze byla Caminha výspou portugalských armád v bojích s Castilským a Leonským královstvím. Portugalský král Dinis nařídil ve 13. století zesílení městských hradeb

což posílilo rozvoj mořeplavby a obchodu. Po znovuoobnovení portugalského království, tolik všude připomínané Restaurace z roku 1640, muselo město čelit až do roku 1685 snahám pronikání mocného španělského souseda. Caminha také úspěšně odolala roku 1809 pokusu napoleonských vojsk proniknout do města. Úspěšné boje s Napoleonem probíhaly i mezi galicijskými milicemi na španělské

Parčík se sochami jelenů.

půdě o čem se přesvědčíme později různými způsoby oslav právě v době našeho putování. Ve Viana do Castelo se nám naše přenocování zalíbilo a tak se stalo cílem našeho přenocování městečko Vila Nova de Cerveira. Opouštíme ve městě Caminha mořské pobřeží a stáčíme své kroky podél řeky Minho, hranici Španělska a Portugalska. Do našeho místa noclehu Vila nova de Cerveira se přesouváme několik stanic vláčkem. Dlužím vysvětlení nadpisu kapitoly k jelenům. Město se nachází na břehu řeky Minho. Bylo součástí základu budoucího portugalského království, *Condado* (hrabství) *Portualense*, již v roce 1096. Řeka Minho začala hrát roli hraniční řeky s mocnými sousedy a podél řeky se budují opevnění. Portugalský král Dinis staví ve městě roku 1297 jedno z nich. Město hrálo významnou roli v bojích o obnovení Portugalska, *Restauração*, v 17. století. Opevnění posloužilo ke svému účelu naposledy během Napoleonských válek začátkem 19. století. Město má ve znaku jelena, který se tyčí na jednom z vysokých kopců nad městem a je velmi dobrým orientačním bodem. A když používám množné číslo tak proto, že se v našem sousedství nalézal malý parčík s moderními sochami jelenů v různém provedení, kterým vévodil na podstavci s názvem jelení palouček bronzový jelen ze znaku města. Po odpolední Mši Svaté s účastí Jaroslava následuje prohlídka Dinisovy pevnosti ze 13. století a návštěva restaurace. Předkrm velké vařené lastury plněné zeleninou,

něco jako pirožky a pak *sardinas assadas*, pečené větší sardinky na kterých jsou velké krystalky soli a samozřejmě červené víno tak asi 0,7l na osobu. Na žízeň i nějaké to pivo. Cena hodů lidová kolem 10 EUR na osobu.

Valenca do Minho

Sobotní putování k poslednímu portugalskému zastavení nás vede podél řeky Minho k městu-pevnosti Valenca do Minho. Řeka Minho je zde široká asi jako Vltava ve

sobota 10. dubna 2010 věnuje místní kněz modlitbu za oběti dopoledního pádu polského vládního letadla u Smolenska. Ráno před odchodem z *alberque*, jak se podobná zařízení pro poutníky do Santiaga nazývají, přichází početnější skupina španělských poutníků. A protože není jiný personál k dispozici, beru razítko s polštářkem a dávám do několika desítek poutnických pasů patřičnou značku. Nejdříve

Minho. Poutníci, kteří do města po staletí přicházeli z Portugalska museli přes řeku Minho na člunech. To již více než sto let neplatí. Od roku 1884 stojí železniční a silniční most, další dílo inženýra Gustava Eiffela na našem putování. Nazývá se Mezinárodní a jeho otevřením symbolicky skončila staletí nevráživosti mezi sousedy podél řeky Minho. Několik stovek metrů po mostě a jsme ve španělské Galicii. Setkáváme se s prvním patníčkem. Tradiční lasturka ukazuje rovně, na podstavci vytesáno 115 km. Tolik nám ještě zbývá ke kilometru nula na *Praca do Obradoiro* před Jakubovou katedrálou. Vyšplháme do kopečka k mohutné katedrále Panny Marie Tuyské, která se tyčí na nejvyšším bodě města. Má vzhled pevnosti. Výstavba začala roku 1120 v románském slohu a byla první stavbou chrámu na Iberijském poloostrově s pokračováním ve slohu gotickém. Vysvěcení proběhlo roku 1225. Pokračujeme částečně i po silnici, která má vyznačený pruh pro poutníky. Je neděle, v Tui probíhá *fiesta* a tak je celá oblast liduprázdná. Nicméně se na nás v jedné vesnické hospodě slítují a udělají něco k snědku. A co že se všude oslavuje? Za napoleonských válek probíhala na obsazeném galicijském území partyzánská válka místního obyvatelstva proti francouzským vojákům. Tato účinná taktika znemožňovala pohyb armády a

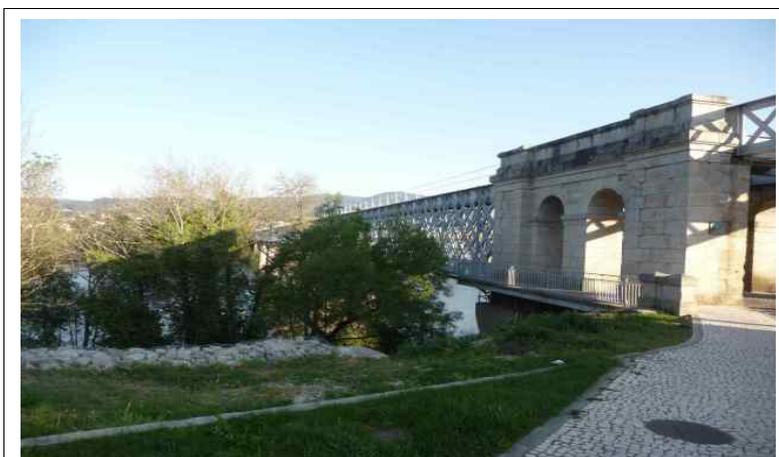
Valenca do Minho.

Zbraslavi a tak pochodujeme dnešních zanedbatelných 16 km po loukách a pod stromy lužních hájů. Před cílem vystoupáme do pevnosti-města nad řekou, která tvořila po léta opevnění proti odvěkému nepříteli za řekou Minho. Španělsku či jemu předcházejícím státním útvarům. Ubytovna pro poutníky ve Valence je v ulici Dobrovolných hasičů. Nese jméno Svatého Teutonia (1082-1162), portugalského světce a rádce prvního portugalského krále Alfonse Jindřicha. V dále je vidět několik stoupajících mráček hořícího lesa a tak naši sousedé hasiči mají napilno. Starobylá část města-pevnosti je plná turistů a je zde krásný výhled na protější stranu řeky Minho, kde se na kopci tyčí katedrála v galicijském Tui. Také zde koncelebruje večer pater Jaroslav bohoslužbu a protože je

obráceně hlavou dolů ale se vzrůstajícím grifem se ti poslední dočkají dokonalejšího provedení. A pak že je razítkování jednoduché.

Eiffelův most, patníčky a Napoleon

Baťohy na záda a dolů k řece

Poslední portugalské metry k Eiffelovu mostu.

Hlavní vchod do katedrály Panny Marie v Tuy.

později vytvořené galicijské milice se významným způsobem podílely na stažení Francouzů z Galicie. Cesta vede i průmyslovou zónou města O Porriño, kde se těží známá růžová žula. Je vedro a tak různá doporučení poutníků z internetových stránek, že je lepší tuto část putování projet taxíkem nebo městskou dopravou se nyní jeví jako výborná rada. Všechno jednou končí a tak se nezadržitelně blížíme do *albergue* v městečku Mos. Nemá střed a vytváří něco jako obydlené údolí. Je to jenom kousek, zní rada od místního domorodce doprovázená mávnutím rukou ve směru cesty. To bude asi jen několik set metrů, myslíme si. No samozřejmě z toho bylo několik kilometrů nahoru a dolů. Pokud si dobře pamatuji, víckrát jsme se raději na vzdálenost již nikde neptali, jenom na časový údaj. Což skončilo podobně. Konečně jsme dorazili do cíle po 25 kilometrech s baťohy na zádech, denního rekordu putování. Najednou nějaké bubnování a bojové pokřikování. Jedna skupinka v dobových napoleonských uniformách a francouzskou vlajkou byla pronásledována civilisty oblečenými tím, co se na venkově nosilo začátkem 19. století. Místní nadšenci si připomínali svou slavnou historii. Paní, která měla na

starost ubytování v poutnické noclehárně také zároveň vlastnila obchod a na dotaz, kde se zde dá najíst nabídla, jak bylo u ní zvykem že nám za dohodnutou cenu uvaří pro naši sedmičku večeři. A tak jsme se po hodině sešli všichni v obývacím pokoji jejího bytu na večeři s masem, rýží, zeleninovým salátem a značným množstvím červeného vína na hlavu. Opět za peníz u nás nedostižný o výborném kulinařském zážitku je zbytečné psát. Do Santiago to začíná být opravdu kousek, 92 km. V *albergue* se poprvé setkáváme s novým prvkem svatojakubských putování. Jeden mladý Španěl putuje obráceně ze Santiago do portugalské Fatimy.

Atlantická silnice XIX, fiesta ve všední den v poledne

Mos není jen místem, kde se vzpomíná na události ze začátku 19. století. Svatojakubská cesta začíná být lemována dvěma typy kamenných patníků. S lasturkou a vytesanou XIX. Původní římská atlantická silnice XIX spojovala města Braga (*Bracara Augusta*) v Portugalsku s dnešními galicijskými městy Lugo (*Lucus Augusti*) a Astorga (*Astúrica Augusta*). Cesta se začala používat devět let před Kristovým narozením. Kolem poledne přicházíme na náměstí města

Redondela. Je opět čas se na chvíli posadit a doplnit trochu tekutin. Jenomže je tady podivný ruch. Začíná se připravovat orchestr v pestrých kostýmech. Přesně v poledne začnou zvonit zvony, vystřelí moždíř. Následuje krátký projev starosty města. Je sice pondělí, ale tady je městská *fiesta* a jak jinak než na počest chrabřích činů občanstva v dobách Napoleonových. Poté si vyslechneme i část koncertu což je velmi příjemné zpestření putování. Po několika dalších kilometrech se nám během stoupání do vršku asi 300 m nad mořem otevře pohled na mořský záliv s plantážemi mušlí a mohutným dálničním mostem blízkého Viga, města s téměř 300 tisíc obyvatel. Podle našeho pasu je další *albergue* v městečku Arcade, ale na dotaz místních o něm nikdo neví. Dodnes nevíme, zda tam bylo v provozu nebo ne. Do další ubytovny ve městě Pontevedra se snažíme přesunout autobusovou linkou. Zastávka existuje, jízdní řád vylepený jaký známe z domova ne. Ne že by tento užitečný papír nějaký vandal odstranil, ale není to zde zvykem. Několik lidí má stejný úmysl a po dotazu zda něco pojede odpovědí souhlasně. Asi hodinu se nic neděje, všichni dále trpělivě čekají, že něco pojede a opravdu se tak stane. Zda dle jízdního řádu nebo ne nám není odhaleno shodně

Jdeme po starobylé římské cestě.

Dálniční most před Vigem a dřevěné plošiny s "chovem" mušlí.

se záhadou místního *albergue*. Dojeme do města Pontevedra. Naproti našeho dnešního útočiště jdeme večer něco zakousnout a zapít místním červeným vínem. Pítí zdejšího vína má dvě odlišnosti. Je temně rudé blížíci se černi a podává se nikoliv ve skle, ale v porcelánové misce shodného tvaru jako ta, do které dostáváte v našich řeznictvích dršťkovou polévku. Chuť vína je ovšem opět vynikající.

Koupání na ulici, padrónské papričky a Svatý Tomáš Becket

Opouštíme Pontevedru s 80 tis. obyvatel, hlavní město a správní středisko stejnojmenné provincie. Zlatý věk prožilo od středověku do konce 16. století jako největší město v Galicii na počet obyvatel a jedno z hlavních galicijských přístavů. Název města je odvozen z latiny a znamená starý most. Výškový profil dnešního úseku vypadá hrozivě do okamžiku, než si zjistíte výšku na svislé stupnici vaší mapky. Metry přímo nad mořem vypadají mohutně vždy. Velká část cesty je opět připomínkou římského období a kameny na jednom z úseků složené jako dláždění náramně připomínají známé antické silnice. Narážíme na skupinu archeologů, kteří odkrývají starobylou římskou stanici přímo na trase cesty. Jdeme podél

vysokého náspu jednokolejné železnice, která spojuje Santiago s Portem a naše putování si na některých místech později připomeneme na zpáteční cestě z okének vlaku. Caldas de Reis, Lázně králů je lázeňské město a také cíl naší dnešní etapy. Dnes máme něco dvacet kilometrů a to je pro nás, trénované chodce s případně dobře zalepenými puchýři na chodidlech již hračka. *Albergue* je na břehu říčky Umia s římským můstkem. Je částečně v rekonstrukci a má vpředu velkou výlohu. V jedné velké místnosti

jsou místo regálů se zbožím palandy a tak vlastně přespíme v obchodě. Městečko je půvabné a jak se na lázně sluší má i horké prameny. Horkou minerálku si můžete natočit do láhve a lze se zde také ponořit do horké vody asi 40°C. Malý bazének z pískovce o rozměrech 2,5 x 6 x 0,5 m má stříšku a tak se převlékáme do plavek. Nejdřív je to přece jenom dost teplé, ale po chvíli si zvyknete a je vám po celodenním šlapání náramně dobře. Protože je atrakce na ulici a kolem chodí lidé lze to přirovnat koupání ve veřejné obecní kašně malého městečka. Je také třeba něco pojíst a tak ochutnávám místní specialitu, padrónské papričky. Pečené asi 5 cm zelené papriky. V osm večer pater Jaroslav opět slouží bohoslužbu v místním kostele Svatého Tomáše Becketa. V parčíku vedle kostela si hraje ještě spousta malých dětí v překrásném slunném podvečeru. Protože jsme hodně na západě je zde již v dubnu světlo až do devíti večer. Na začátku Mše Svaté se zpívá a představte si, že je to melodie u nás známá pod názvem Červená řeka. Před vchodem se ještě spolu s Jaroslavem chvíli bavíme s knězem, který sloužil mši. Ten nám hrdě sděluje, že stojíme na dlažbě po které kráčel samotný Svatý

Máme podezření, že tento úsek postavili již Římané.

Zde se můžete posadit do bazénku s horkou vodou.

Tomáš Becket během své pouti do Santiaga de Compostela. V ubytovně je sice pouze několik poutníků ale díky rekonstrukci je lepší vyběhnout ven a vyčistit zuby vodou tekoucí ze sloupku starobylé, možná i antické, malé kašny.

Do Padrónu přes ústí řeky Ulla

Opouštíme Caldas de Reis, romantické lázeňské městečko. Do dnešního cíle, městečka Padrón, procházíme územím v blízkosti ústí řeky Ulla kam se dostal po Ježíšově smrti Svatý Jakub během šíření evangelia na Iberijském poloostrově. Samotnou, nyní mělkou řeku širokou asi 100 přecházíme po kamenném silničním mostě s více než desítkou menších oblouků u městečka San Xulian. Most pokračuje i nad místy, kde sice dnes voda žádná neteče, ale jsou období, kdy se z podobných nevinných vodních toků stávají mohutné řeky. Po krátkém asi dvoukilometrovém úseku jsme již v Padrónu. Procházíme po

kamenném nábřeží řeky Sar, na kterém je několik stovek metrů dlouhá platanová alej vytvořená dvěma řadami mohutných stromů. Jaro teprve začíná, platany ještě nemají žádné listy a tak jsou tvořeny pouze mohutnými větvemi. Jak již znáte z úvodu vyprávění je Padrón, Iria Flavia, úzce spojen se svatojakubskou

legendou. Zde přistáli s tělem a hlavou Svatého Jakuba jeho učedníci. Padrón se později stal východiskem poutníků, kteří cestovali po moři. Sloužil jako přístav až do 17. století, ale díky naplaveninám řeky Sar se od moře

hlavních protagonistek galicijského kulturního obrození

(*rexurdimenta*). 17. květen, kdy vyšla její sbírka *Cantares Gallegos*, Galicijské písně, je slaven jako Den galicijské literatury. Socha básničky je na samém konci aleje před kostelem Svatého Jakuba Staršího. Místní specialitou jsou již dříve zmiňované padronske papričky ale ty se na zdejším trhu budou objevovat až po sklizni někdy v červenci. Po kameném mostě přecházíme Sar do *albergue*, ubytovny pro poutníky. Poslední, kterou na naší cestě využijeme.

Jednopatrová budova z kamenných kvádrů s prejzovou střešou zapadá do starobylé okolní zástavby a působí elegantně. V patře je místnost asi padesáti postelemi, dřevěnými palandami, které jsou do zelena a ladí s nahnědlým

kamenem. Strop místnosti tvoří trámy, na kterých je posazena střešní konstrukce. Ještě pod střešní krytinou je na vrchní části trámů dřevěné obložení. V přízemí jsou sprchy, sociální zařízení, kuchyňka, jídelna a přijímací kancelář. Tady vám orazítkují pas, zaplatíte 5 EUR a dostanete povlečení

Nábřeží řeky Sar v Padrónu.

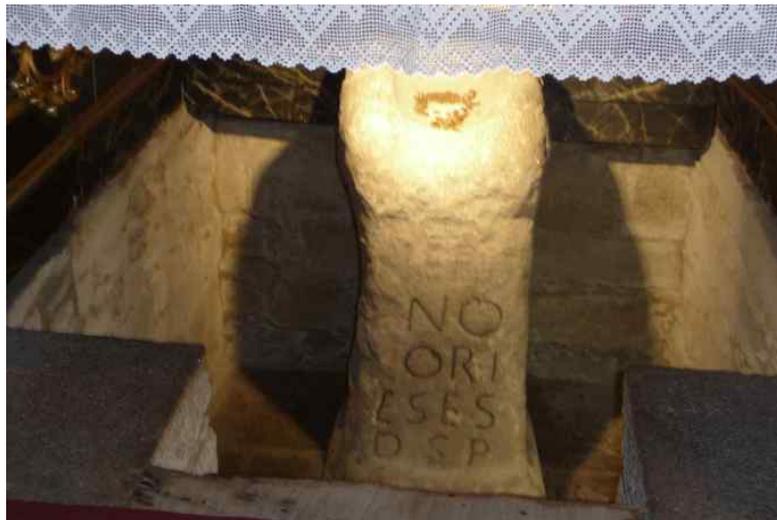
vzdálil. Je městem významných galicijských literátů jako jsou Juan Rodriguez de Padrón, Camilo José

Cela a Rosalia de Castro. Jejich sochy jsou rozmístěny v aleji. Rosalia de Castro v Padrónu zemřela. Je největší spisovatelka a básnička pišící v galicijštině a jedna z

na polštářek a prostěradlo na jedno použití. Spacáky si nesete samozřejmě celou cestu na zádech. Můžete si přeprat věci v malé prádelně a na zahradě pověsit na šňůru. Je sluníčko a vane svěží větřík, což by doma stačilo na rychlé uschnutí. Ale tady ne, jsme po celé trase u moře s vysokou vlhkostí vzduchu. Což znamená, že si třeba takzvané funkční ponožky přivážete na baťoh, nesete celý den na prudkém slunci a večer jsou i suché. Jdu s Jaroslavem vyjednat do kostela Svatého Jakuba jeho spoluúčast na večerní bohoslužbě a nesu s sebou všechny naše poutnické pasy pro razítko. Vše je

Zdravice poutníkům na okně.

Pískovcový kůl, ke kterému byla uvázána loďka s ostatky Sv. Jakuba.

Svatojakubský koláč.

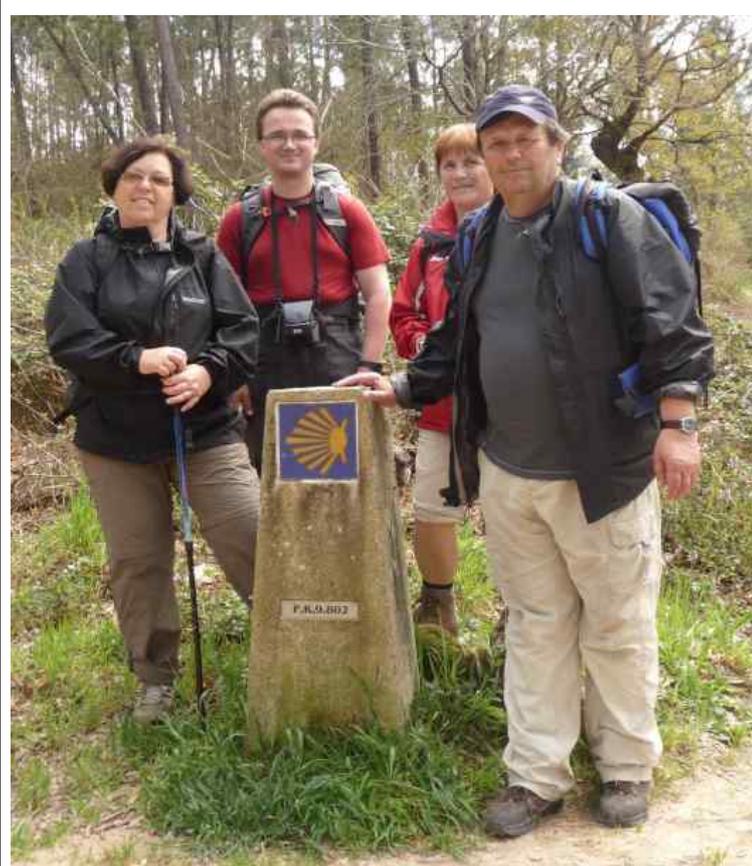
Poslední etapa sice neměří ani 20 km zato zvláště před cílem od předměstí Santiago O Miladoiro je cesta dost do kopce a z kopce. Poprvé je zde také značení Santiago-Fatima. Zde se také stane malá nepříjemnost s brýlemi. Heleně trochu špatně šlápne a jedna nožička optické pomůcky vytvoří ddíky dopadu na zem se skly úhel 180°. Je ale čtvrtěční odpoledne a tak za dvě hodiny, již v ulicích Santiago de Compostela, zabočíme k optikovi. Ten se ochotně ujme opravy. Zjistí stav a upozorní, že se pokusí, ale že to asi *rompe*,

dojednáno velmi rychle a místní kostelník nám po krátkém hledání razítka otiskne. Prohlížíme si kostel a zvláště místo pod oltářem s osvětleným kameným kulem, ke kterému byla podle legendy přivázána loďka s ostatky Svatého Jakuba. Během bohoslužby pak kostelník neustále pobíhal sem a tam. Jak nám později pater Jaroslav vysvětlil tak to nebyla zvláštnost místní liturgie, ale tento svérázný muž hledal razítko pro jinou skupinu poutníků. Zítra nás čeká posledních 19 km.

Před námi je kilometr nula

Celou noc pršelo a byl to první déšť na našem putování. Dáváme si tedy přes sebe pláštěnky a podél šipek nebo lasturek již kráčíme přímo po stopách Jakubových učedníků. Nejdříve se ale zastavujeme v malém baru, jak zde nazývají naše malá bistra. Ochotný majitel se nás ptá odkud jsme. Má takový velký sešit a tam si nechává od poutníků napsat několik vět v jejich rodném jazyce. Tedy od těch exotičtějších mezi které jako Češi patříme. Pak nás poprosí, zda nemáme nějaké české mince do sbírky. Rádi vyhovíme. Ke kávě přikusujeme koláč, který má na povrchu polevu ve tvaru svatojakubského kříže. Déšť mezitím přestal a již se do konce našeho putování neobjeví. Takže můžeme za celou cestu

zaznamenat 10 minut pobytu pod pláštěnkami. Procházíme okolo vysokého pomerančovniku obsypaného známými oranžovými koulemi a částí Padrónu, která nese původní historický římský název města Iria Flavia dávné provincie Hispania Citerior Tarraconensis.

Vzdálenost 9,802 km do Santiaga je ale opravdu, opravdu směšná.

Razítka v poutnickém pase.

praskne. Samozřejmě jsme si toho vědomi a tak kýveme, že víme. Pak chvíli něco kutá v dílně a za chvíli vyběhne, že to asi *rompe*. Opět zakýváme, že je nám to jasné. Nakonec vše dobře za 5 EUR

dopadne a po obvyklé identifikaci našeho exotického původu pokračujeme dále. Je již okolo páté odpoledne a tak se při první příležitosti ubytujeme v malém hotýlku. Ke katedrále a do

La Compostela

kanceláře pro poutníky jdeme již nalehko. V prvním patře je ještě rušno. Přicházejí poutníci a po předložení patřičně orazítkovaného pasu poutníka, *credencialu*, je úředníkem vystavena La Compostela. Také my Dostáváme závěrečné razítko a za malý poplatek nám vepíší do starobylého latinského textu i naše jména. Potíže s háčky a čárky vyřešíme tak, že naše nesrozumitelná jména zapíšeme sami. Tak ještě malou papírovou troubu na zasloužený doklad aby se v baťoehu nepomačkal a jdeme na první prohlídku velkolepé katedrály. Od kilometru nula hledíme z náměstí *Praca do Obradoiro* na katedrálu Svatého Jakuba Staršího v Santiago de Compostela. Máme za sebou poctivě ušlapaných 200 km. Dokázali jsme to. A protože jsme v době mobilních telefonů, letí toto krátké sdělení i na několik adres domů. Večer ještě navštívíme v katedrále od půl osmé bohoslužbu, která probíhá v poklidu bez ohromného množství lidí tak, jak se to stane u následujících dvou poledních mší pro poutníky. Musíme se také patřičně odměnit k čemuž poslouží několik lahvíček červeného a olivy. V malém předpokoji si ještě před spaním společně popovídáme.

Jak vstupoval do Santiagu středověký poutník, mše s biskupem, botafumeiro, holubník a katedrála v noci

Název města Santiago de Compostela vznikl ze jména Svatý Jakub (Santo Tiago, Santiago), a Compostela, které pochází z latinského *campus stellae*. Znamená hvězdné pole. Roku 813 začal poustevník Pelayo pozorovat třpytící se světlo a zaslechl zpívání oslavných ód což sdělil biskupovi Teodomirovi. Nad objeveným hrobem s ostatky Svatého Jakuba byl vystavěn kostel, vysvěcený 25. července 816. V letech 1075 až 1211 zde vyrostla katedrála a k hrobu mučedníka se začali vydávat poutníci. Santiago de Compostela se stalo jedním z nejvýznamnějších poutních míst vedle Říma a

Jeruzaléma. Jak vstupují poutníci do Santiaga ve 21. století již víme, ale jako to bývalo kdysi dávno? Vraťme se do 12. století a zalistujme v Kodexu kalixtinském. *"Město Compostela se rozkládá mezi dvěma řekami, které se nazývají Sar a Sarela. Do města existuje sedm vstupů. První je brána Sv. Františka, druhá brána skalní, třetí brána Sofradova, čtvrtá brána svatého poutníka, pátá brána Falguerova, která vede k přístavu Padron, šestá brána Zuzanina a sedmá brána máselníků, kterou se do města vozí skvělý likér z Baca. Dnes můžeme ve městě napočítat deset kostelů, mezi nimi, umístěný uprostřed, zářící slávou jako nejdůležitější, kostel nejslavnějšího apoštola Svatého Jakuba, syna Zebedeova. Bazilika Svatého Jakuba je dlouhá jako 53 urostlých mužů, měřeno od západních dveří až k oltáři Spasitelově. Na šířku, pro změnu od Francouzského vchodu až do prostředku měří jako 39 urostlých mužů. Hlavní loď obsahuje 29 sloupů. 14 na pravé straně a stejný počet na levé, další uvnitř, mezi dvěma podloubími, při pohledu k severu který odděluje nebesa nad oltářem. Pokud chceme my, Francouzi, vstoupit do basiliky apoštolovy, použijeme vchod severní".* Tolik poutník, Francouz z 12. století. Vrátime se ale zase zpátky ke kilometru nula na Praca do Obradoiro. Název se dá přeložit jako náměstí řemeslníků., kteří zde měli své dílny při stavbě katedrály. Velké schodiště vede k nejslavnější středověké části chrámu (v současnosti je zahalena lešením restaurátorů), zdobenému vchodu Portica de la Gloria, Brána slávy, od mistra Matea. Jeho jméno se objevuje na dokumentu z roku 1168, kde je uváděn jako stavitel brány. Je také autorem základů a koncepce stavby, která umožňovala její zvětšování. Tak jako je tomu u jiných katedrál, dnešní stav je výsledkem výstavby v průběhu staletí. Současná podoba katedrály je barokní, opatřená fasádou z 18. století, která chrání

Katedrála Svatého Jakuba Staršího v Santiagu de Compostela.

stavbu proti nepříznivým klimatickým vlivům. Prvopočátkem byla skromný svatostánek z 9. století. Každý den přicházejí stovky poutníků a vždy ve 12 a 18 hodin je pro ně sloužena bohoslužba. Poutníci často přicházejí se svými duchovními a ti společně slouží Mši Svatou s kněžími katedrály. Nad hlavním oltářem katedrály je sedící pozlacená socha Svatého Jakuba Staršího ke které vedou z obou stran ze zadu kamenného prostoru schůdky. Věřící procházejí nahoru asi po deseti úzkých stupních, zastavují se a kladou otvory v kamenné konstrukci ze zadu na ramena sochy ruce. Něco si přitom přejí a tak je vidět i během bohoslužby ve třech metrech nad kněžími hemžení rukou. Další schůdky vedou z přízemí pod

sochou do podzemí, kde jsou uloženy v hrobě ve stříbrném sarkofágu ostatky apoštola Svatého Jakuba Staršího. S klekátkem v popředí pro osobní motlibu a rozjímání. Na závěr bohoslužeb pro poutníky se koná světoznámá atrakce, rozhoupání obří kadidelnice, *botafumeiro*. Je stříbrná, 62 kg těžká a 1,6 metrů vysoká. Nynější *botafumeiro* bylo zhotoveno roku 1851. Po rozhoupání se kýve rychlostí 68 km a létá v oblouku 65 m a do výšky 21 metrů. pod úhlem 82 stupňů. Je zavěšena na silných provazech, které obsluhuje 8 mnichů, zvaných *tiraboleiros*. Tradice, která sahá do 11. století, má zcela praktický původ. Tehdy katedrála sloužila jako ubytovna špinavých, zpocených a často nemocných poutníků a kadidelnicí se prostě vykuřovalo. Aby se nelínula příliš nevábná vůně a zároveň prováděla desinfekce. Náplň do *botafumeira* váží 50 kg. Každého hned napadne, zda se také nepříhodily během poletování nějaké nehody. Několikrát se to stalo, ale vždy se šťastným koncem. Nejznámější je

Létající *botafumeiro*.

z roku 1499 při návštěvě princezny Kateřiny Aragonské, budoucí první manželky Jindřicha VIII. *Botafumeiro* se utrhlo a vylétlo z jednoho okna bez jakýchkoliv následků. Roku 1486, byla na Praca do Obradoiro postavena poté, co Santiago navštívili katoličtí králové Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský, nemocnice a ubytovna pro poutníky. Nyní slouží jako luxusní hotel a nese název Hotel katolických králů, *Hostal de los*

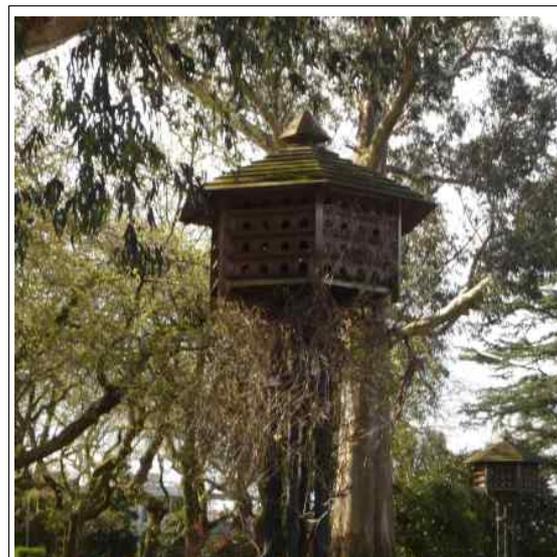

Galicijský dudák *gaitero*.

reyes catolicos. Ke Svatému Jakubovi putují lidé z celého světa. Boháči a chudáci, staří, mladí, mistři či ministři. Dnešní statisícové proudy poutníků vypadají neskutečně proti číslům z poměrně nedávného období. Rok 1973 zaznamenal pouze 37 poutníků, 1983 146. Ne to není chyba, čtete dobře. Letopočet 1989 neznamena pouze pád komunistických režimů a odstranění vnitroeurospkých hranic ale 5760 poutníků znamená i strmý nárůst. Rok 2000 již putuje 50000 a 2007 11400 lidí. Roční počty se tak v posledních letech pohybují mezi 90 až 110 tisíci. Ve zdejších průvodcích se připomíná mezi významnými návštěvami i jistý Leao de Rozmital. Nám všem dobře známý krajan z Poselstva krále Jiřího, Lev z Rozmitálu. Každý rok, kdy svátek Svatého apoštola Jakuba připadá na neděli, vyhláší španělské Santiago de Compostella Svatojakubský rok. Tím je i letošní 2010 a tak na silvestrovské odpoledne otevřel

arcibiskup Julian Barrio Svatou bránu katedrály a při mši četl poselství Benedikta XVI. Bráně se říká brána odpuštění a je ozdobena nápisem *Venient omnes gentes et dicent gloria tibi Domine*. Přijdou všechny národy a řeknou sláva Tobě, Pane.

Protože jsme měli nocleh pouze ze čtvrtku na pátek a o víkendu je Santiago plné, bereme si znovu baňohy na záda a jdeme ke katedrále. Je pátek, katedrála praská ve švech a také náš pater Jaroslav bude sloužit polední mši dokonce za účasti biskupa. Do té se ale nejdříve musí dostat. Snažím se přemluvit strážce a propasírovat Jaroslava mimo frontu což nevychází. Nakonec se tam všichni dostanou a já se jako znalec ujímám hlídání našeho majetku před bočním vchodem. Nic mně neutěče a v šest odpoledne si mohu vše pohodlně vychutnat v poloprázdné katedrále. Po mši se rozhodujeme, zda přespíme v *alberque* pro poutníky za 10 EUR nebo těsně vedle katedrály v malém hotýlku za 15 EUR. Poněkud zpanštělí zvolíme místo těsně vedle cíle statisíců poutníků a tak z malého

Park s holubníky a překrásným výhledem na katedrálu.

balkonku vidíme přímo na obrovitou stavbu. V Santiagu se můžeme setkat s dudáky, „gaiteros“ v lidových krojích což se nám také povedlo. Do svých znalostí přidáváme k dudáku chodskému a skotskému i galicijského. Čas letí a tak se vydáme i do nepřilíš vzdáleného krásného parku na protějším kopečku. Dolní část tvoří budovy university a po mohutných schodech ve střední části procházíte kolem velké sochy nám již známe rodačky ze Santiago Rosalie de Castro ke kruhové aleji s mohutnými stromy, trávníky a šestihranými domečky na pětmetrových kůlech. Takové holubí sídliště neboť jsem si dal tu práci a spočítal u každého devadesát šest vyřezávaných výtětů. Z těchto ptáků musejí mít ohromnou radost správci všech fasád historických objektů. Samotná katedrála se též holubům líbí a tak zde restaurátorské řemeslo hned tak nevyumizí. Z parku je nádherný výhled na katedrálu a okolí znásobený večer mohutným osvětlením. Vracíme se domů ke katedrále a ke spánku se ukládáme za mohutného zvonění. Nastává sobota a to je pro nás den návratu do Porta. Navštívíme i místní tržnici, kde si dáváme kávičku a něco k tomu přímo mezi trhovci. Vidět pravou galicijskou tržnici ve starých kamenných budovách je také slušný etnografický zážitek. Potkáváme jednu paní s širokou proutěnou ošátkou plnou listů mangoldu, kterou nese na hlavě jako někde v Africe. Inu neškodí si připomenou ještě jednou poučení z *credencialu* poutníka, že pouť ke hrobu Svatého Jakuba je činem víry, kultury a sportovního výkonu. Ještě jednou

návštěva polední mše, kdy se opět obětují jako hlídač zavazadel. Tentokrát se ale mnoho zájemců do katedrály vůbec nedostane, naši skupinice se to ale podařilo.

Jedeme vlakem Santiago-Vigo-Porto. Můžeme si cestou hodně opakovat tentokrát hezky z nadhledu. Tady jsme viděli to, támhle tamto, tady jsme spali, tam je to náměstí v Redondelle s kapelou. Vlak končí ve Vigu, kde máme několik hodin času na další přípoj do Portugalska. Využijeme je tedy ke krátké prohlídce města. Lístky vám prodají jenom na hranice Tui-Valenca do Minho, kde si pak ve vlaku koupíte na zbytek cesty. Opět si můžeme z okna opakovat do té doby, než se setmí. A tak ještě před zapadajícím sluncem vidíme v rudém záři našeho známého jelena nad kopcem ve Vila Nova de Cerveira. Po desáté večer jsme zpátky v hotýlku blízko nádraží Porto Campanha. Zítřejší neděli navštívíme starodávnou portugalskou Bragu.

Tomášek a Braga

Braga je nejstarší portugalské město a jedno z nejstarších křesťanských středisek. Je neděle a čeká nás již bez baťohů cesta do města Braga. Bylo založeno před

arcibiskup a protože Santiago de Compostela není tak daleko, panovala často mezi biskupy z Bragy a Santiaga veliká řevnivost. V 18. století se Braga stává barokním městem. Jenomže v noci před výletem mě ze spánku pomalu probouzí podivné volání z chodby hotýlku jakoby z dálky a nějakého snu "*Tátoši, máme Tomáška, tátoši máme Tomáška*". Probouzím se ale do nádherné skutečnosti. Helena sdělovala radostnou zvěst. Ve 4 hodiny 30 minut letního pražského času středoevropského což se rovná ve 3 hod 30 min portského gryničského se narodil v Praze vnuk Tomášek. Dopolední cesta do starobylé Bragy se tak stala dvojnásob příjemná.

Že se ve městě opravdu střídají jednotlivé etapy evropské civilizace jedna za druhou poznáte již na nádraží. Pohyblivé schody vás zavezou do podzemí s odkrytými základy lázní ještě z doby prerománské. Navštívujeme nejvýznamnější památku, katedrálu. Jako všechny hlavní katedrály v Portugalsku nese opět název *Sé*, sídlo, *Sé de Braga*. Podle tradice bylo biskupství v Braze založeno samotným Svatým Jakubem Starším, kterému zde říkají *São Tiago Maior*. Prvním biskupem se

hraběte Jindřicha Burgundského a Terezy Leónské, rodičů prvního portugalské krále Alfonse I. (*Dom Afonso Henriques*). Polední slavnostní nedělní bohoslužbu slouží společně s místními kněžími i náš Jaroslav a tak můžeme vstup Tomáška na svět v dnešních časných ranních hodinách náležitě prožívat. U vchodu do katedrály potkáme naše známé žluté šipky svatojakubského putování a v blízkosti je i jedno poutnické *albergue*. Město je plné kostelů různých velikostí a stylů, ale my se chystáme navštívit barokní kostel Bom Jesus do Monte nad městem. Nastal i čas něco pojist. Vcházíme do jedné z restaurací s prosklenou podlahou a tak chodíme nad osvětlenými antickými základy dávné stavby což dává celému prostoru slavnostní ráz. Na zastávku autobusu k cíli naší cesty, spodní stanici lanovky na vrcholok s barokní katedrálou se zastavím na jednom pro mě zvláštním místě. V informačním centru. Je stejné s kulatým vysokým pultem se spousty materiálů a spodní poličkou, odkud jsem před šesti lety dostal příručku *Alto Minho*, počátek našeho portugalského putování. Lanovka z konce 19. století je jednou z posledních vzpomínek na technické vymoženosti úsvitu moderních dopravních prostředků. Tento *funicular de agua* sestává ze dvou vagonků s dřevěnými sedačkami na kolejích v podvozku s nádrží na vodu. Horní vagon se nahoře napustí a cestou dolů vytáhne ten spodní. Dole se voda vypustí, nahoře napustí a tak pořád dokola na třídačku. Bom Jesus do Monte má zvláštní plastický hlavní oltář v provedení na způsob našeho Maroldova panoramatu bitvy U Lipan. Dolů pak vede velké schodiště s barokními zastaveními křížové cesty ve formě větších kapliček.

Most Maria Pia a pozdrav sopky Eyjafjallajökull

Probouzíme se do posledního dne našeho putování. Jaroslav slaví narozeniny a tak jsem pověřen

Lázně z doby prerománské v podzemí nádraží.

více než 2000 lety jako římská Bracara Augusta. Z Porta je to asi 50 km vlakem příměstské dopravy. Cestuje se asi tak jako z Prahy do Benešova a vlaky jezdí každou hodinu. Sídlil zde po staletí

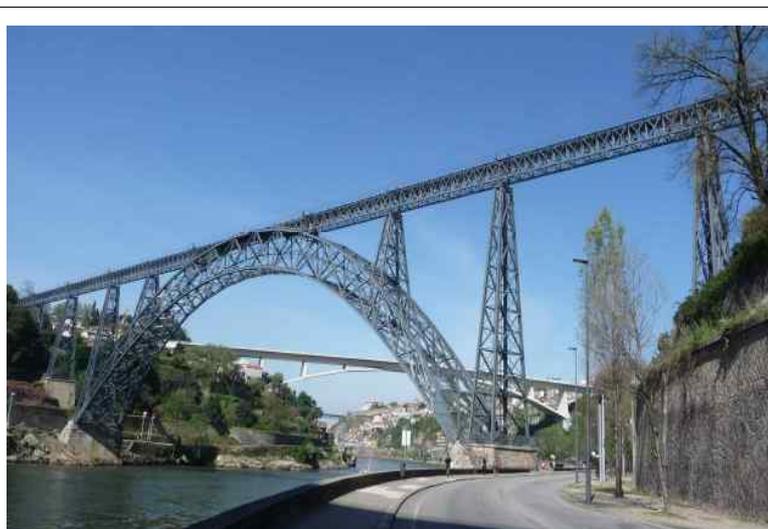
tak stal jeden z Jakubových učedníků São Pedro de Rates. Románská katedrála z 12. století je postavena na základech starého římského chrámu zasvěceného bohyni Isis. Jsou zde hrobky

Barokní kostel Bom Jesus do Monte nad městem Braga

sehnat vhodný dárek což zde nemůže být nic jiného než láhev portského. V blízkosti je malý krámk s portskými víny. Regály jsou plné stovek různých balení v cenových relacích až do tisíce EUR za kus. Vyberu portské bílé přiměřeně našim možnostem které oslavenci předáváme u snídaně v naší malé oblíbené restauraci naproti. Běží tam televizní zprávy které nás mimořádně zajímají neboť máme tu výsadu, že jsme se vydali na cesty letadlem v době dokonale ochromeného leteckého provozu. Jsme hluboce přesvědčeni, že *"do zítřka už musí vítr popel odfouknout, nemůže to trvat věčně"*. Den je opět bez mráček a tak sestupujeme dolů na nábřeží řeky Douro. Setkáváme se s posledním mostem Gustava Eiffela. Je železniční z konce 19. století a jmenuje se *Maria Pia*, most Panny Marie Zbožné. Tyčí se vysoko na našich hlavami a spojuje oba příkré svahy údolí nad řekou. Je opravený a slouží jako technická památka. Pod katedrálou se necháme z nábřeží řeky Douro vyvézt lanovkou nahoru a nastoupíme do tramvaje. Cílem je okrajová čtvrt *Matosinhos* s plážemi. Tam se na závěr naší cesty trochu koupeme ve vlnách Atlantiku s velice osvěžujícími účinky. Během slunění vzhlédneme k obloze a

sledujeme, zda nevidíme letadla. A opravdu. Létají. Jenomže jak se následujícího dne přesvědčíme jinak než potřebujeme. Podél moře vede na nábřeží *Avenida do Brasil*, s domy těch bohatších s fasádami nasměrovanými k moři. Mezi pláží a kamenným nábřežím je asi dva metry nad zemí visutá lávka a tak můžete procházet místy s mnohými malými hospůdkami. Portští senioři tady vytvářejí skupinky, hrají mezi sebou na sluníčku karty, povídají si a popíjejí víno. Přicházíme k

Technická krása Eiffelova mostu Maria Pia.

vyústění řeky Douro do Atlantiku. Nyní jsme již tustisté a tak si nenecháme ujít malou atrakci. Nasedáme do historické tramvaje s

kladkou ze dvacátých let minulého století, která nás má zavést do blízkosti centra. Tramvaj řídí mladička řidička po koleji vedoucí blízko domů na nábřeží řeky Douro. Za chvíli ale zastavíme mimo zastávku. Na kolejích stojí dodávka bez řidiče. Tramvajačka nezaváhá, pro řidiče si dojde do domu a ten s autem posléze odjede. Samozřejmě mu mezitím náležitě vysvětluje, že tam nemá co dělat a mě to celé připadá docela roztomilé. Po několika již rádých zastávkách zastavíme znovu s tím, že se trať teprve staví. Hotovo. Dál musíme po svých ale to nám nevadí. V podvečer jdeme opět do katedrály *Sé do Porto* a tam Jaroslav odslouží poslední bohoslužbu. Opět patří celá mohutná stavba jen nám a tak snad nemůže být důstojnější vyvrcholení celého putování. Procházíme rušnou pěší nákupní zónou Porta a hledáme nějakou internetovou kavárnu. Neboť nemůžeme otevřít první zaslané obrázky nového přírůstku rodiny v mobilním telefonu. Patříčnou službu najdeme v jedné pasáži. Je centrem portugalských Afričanů z Angoly nebo Mozambiku s restaurací, různými službami či možnostmi

telefonovat domů a používat internet. Ochotná černoška nám umožní za 1 EUR prohlídku prvních obrázky nového života z více než

Humorné portské eléctrico.

třítisíce kilometrů vzdálené Prahy. Nastává den odjezdu. Ranní zprávy nic moc a tak se vydáváme na letiště. Něco létá ale do Brazílie nechceme. Odletová tabule má téměř ve všech řádcích napsáno *cancelado*, zrušeno. Zaměstnanci Lufthansy, našeho přepravce nic nevědí a na dotaz, zda vypraví

Obrázek pro potěšení díky internetu Angolanky.

autobus odpoví, že dnes určitě ne ale zapíše si naše čísla mobilních telefonů. Zjišťuji také možnosti vlakem což lze s odpoledním odjezdem a různými přestupy. S Jaroslavem se procházíme halou a

vidíme před vchodem nějakou dvojici televizní společnosti s kamerou, kteří krouží jako supové a hledá srcervoucí záběry zoufalých cestujících. Jenomže hala je již skoro prázdná, sopka zlobí již skoro týden a tak zbývá několik desítek posledních opozdilců jako jsme například my, *peregrinos checos*. Před vchodem ale stojí dva autobusy a kolem běhají nějací lidé. Zeptám se proto řidiče, kam jedou? "*Jeden do Paříže a druhý do Curychu*". Táži se dál. "*A nebylo by do Curychu sedm míst?*" Řidič mě zavede k šéfovi. "*Bylo. 100 Eur na osobu a za hodinu odjíždíme*". Sdělují výsledek skupině a po chvíli váhání jsme pro. Přece jenom se nám zdá Curych téměř jako doma. Ještě vybrat patřičné obnosy z bankomatů, což se povedlo. Globalizace se nám nezdála v tomto okamžiku zase tak špatná. V duchu se dmu pýchou sám nad

sebou neboť jsem vše vyjednával portugalsky. A tak jsme vyjeli na dvoudenní cestu napříč Evropou. Cestovní kancelář měla zajímavý název, Calvária, ale všechno čest, zorganizováno to měli všechno báječně. Ilona zajistila během cesty díky dobrým kamarádům odjezd Curych-Praha. Od letiště, kde Portugalci končili nás odvezl její známý Ford Transitem do Prahy. V autobuse jsem se naposledy přesvědčil o tom že ptát se na jihu na vzdálenost či čas je ošemetné. "*Kdy budeme asi v Curychu? Ve dvě odpoledne*". Zpráva šla do Prahy. V Curychu jsme byli v sedm večer. Tak tam musel náš záchránce zbytečně čekat pět hodin. Samotná cesta byla opravdu zajímavá. Jako korálky na nit se nám navlékali na názvy měst snad z poloviny Evropy. Portugalská Braganca, španělská Zamora, baskický San Sebastián, francouzské Toulouse či kouzelné Carcassone, švýcarská Ženeva, Curych. No a odtud jenom sedmset kilometrový noční skok do Prahy. Suma sumárum více než tři tisíce kilometrů. Během putování jsme si zvykli na slunečné a teplé počasí. Domov nás přivítal několika stupni nad nulou. No závěrem si přece jenom myslím, že útrapy poutníka 21. století jsou přece jenom mírnější než kdyby nás ve středověku odchytili muslimani a prodali na trhu z otroky jako třeba Angeliku.
2. června 2011

Ing. Svatomír Mydlarčík